

## **SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA YER ALAN BECERİLERİN KAZANDIRILMA DÜZEYİ: ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

**Tekin ÇELİKKAYA**

*Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi  
anabilim Dalı, Kırşehir.*

### **Özet**

*Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin programda belirtilen becerileri kazandırma düzeyine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu model çerçevesinde, ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin konu ile ilgili görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma, Kırşehir il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarında görevli 50 Sosyal Bilgiler öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, 2 bölümden ve 68 sorudan oluşan "Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri Anket Formu" kullanılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesi aşamasında, öğretmenlerin görüşleri frekans, yüzde ve aritmetik ortalamalar ile ortaya konulmuştur. Verilerin tamamının frekans ve yüzde oranlarını ifade etmek makalenin sınırları açısından mümkün olmadığından sadece çok puan aralığına giren becerilerin frekans ve yüzdeleri ifade edilmiş olup yorumlar aritmetik ortalama üzerinden yapılmıştır. Araştırmayla ortaya konan sonuçlara göre; Sosyal Bilgiler dersi, programda belirtilen becerileri genel olarak kısmen düzeyde kazandırmakta olup, bazı becerilerin ifadelerini ise çok düzeyde kazandırmaktadır. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, girişimcilik ile değişim ve sürekliliği algılama becerilerinde hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin görüşleri arasında  $p < .05$  düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Aritmetik ortalamalara bakıldığında bu farklılığın hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin lehine olduğu görülmektedir.*

***Anahtar Kelimeler** :Sosyal Bilgiler Programı, Beceri, Öğretmen Görüşleri*

## **TRANSMISSION LEVEL OF SKILLS IN THE SOCIAL STUDIES CURRICULUM: THEACHER'S OPINIONS**

### **Abstract**

*Survey model was used in this study, which was done to determine the opinions of Social Studies teachers to what extent the Social Studies course helps the students acquire the skills in the curriculum. The research was conducted 50 primary school teacher's who worked at the primary school in Kırşehir. In the research, "A Questionnaire About the Influence of Social Studies Course on Skill in the curriculum" which consist of 2 parts and 68 questions, was*

used as a data collection instrument. In the analysis phase of the data, teachers' opinions were presented in numbers, percentages and arithmetic means. Data with the statistical transaction was resolved purposes of the investigation. Comments made over the arithmetic average to be express the frequency and percentage of skills, just a lot of points into the range, the entire article as there is no limit in terms frequencies and percentages were expressed of the all datas. As a result, Social studies course, according to views of social studies teachers, win partly level skills of the general in the program as specified to, as for the statements of some the skills level earn too. Critical thinking, creative thinking, communication, entrepreneurship with change and continuity to perceive ability, significant differences were found in service training of teachers in opinion between the  $p < .05$  level. According to the arithmetic average of these differences seems in favor of in-service teacher education.

**Keywords:** Social Studies Curriculum, Theacher's Opinions

## 1. Giriş

Bir toplumun eğitim sistemi içindeki önemli öğretim basamaklarından biri de ilköğretimdir. Çünkü, ilköğretimin öğrencilere bilişsel becerileri kazandırmak ve çocuğun toplumda yaşayabilmesi için gerekli beceri ve tutumları geliştirmek olmak üzere iki önemli amacı vardır. İlköğretim basamağında kazanılan bilgi ve beceriler diğer öğretim basamaklarında kazanılacak bilgi ve beceriler için temel oluşturur. Bu nedenle sonra ki eğitim basamakları da ilköğretime dayanır. Böylece bu temel eğitim basamağı, toplumun sadece eğitim sistemini değil aynı zamanda toplumun öteki sistemlerini de olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Bu etkilerin istenilen yönde olmasında ilköğretim basamağında yer alan derslerin başında da Sosyal Bilgiler dersi önemli rol oynamaktadır(1) .

Eğitim işi, insan gereksinimlerinin çokluğu ve çeşitliliğine bağlı olarak her geçen gün gittikçe zorlaşmakta, kazanılan her yeni beceri hemen arkasından kazanılması beklenen bir ya da birkaç yeni becerinin öğrenilmesini gerektirmektedir. Öte yandan çağdaş dünyanın gereksinimleri, günümüz bireylerinin düşünme becerilerine sahip olmalarını bir zorunluluk haline getirmiştir. Öğretimde bilgi alıp verme yerine, düşünmeyi öğrenme önem kazanmaktadır. Bu yüzden modern okullarda düşünen, eleştiren, üreten, bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler yetiştirilmeye çalışılmakta, öğrencilere düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik eğitim programları uygulanmaktadır (2).

Eğitim programları, yaratıcı kişilerin uygarlığa katkılarını, insanların çeşitli alanlardaki problemlerini belirleme ve çözmeye ortaya koyduğu üstün başarıları vurgulamalı ve öğrencilerde yaratıcılık bilincinin oluşmasına katkı sağlamalıdır (3). Eğitim kurumlarına, bireylere temel becerilerin kazandırılması açısından önemli görevler düşmektedir. Çünkü, çağdaş eğitim anlayışı üst düzey düşünmeye yönelik becerilerin öğretim basamakları yoluyla bireylere kazandırılmasını öngörmektedir.

Program geliştirme çalışmalarındaki süreklilik anlayışına bağlı olarak, günümüzdeki gelişmeler doğrultusunda Sosyal Bilgiler programını yenileme gereksinimi du-

yulmuştur. Ülkemizde de Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye kurulu aracılığıyla 2004 yılında ilköğretim 4-7.sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler programını yeni bir yaklaşımla geliştirmiştir. Yeni Sosyal Bilgiler programı 2004-2005 öğretim yılında pilot illerde (Ankara, Bolu, Hatay, İzmir, Kocaeli, Van, İstanbul, Diyarbakır, Samsun ) uygulanmış ve 2005-2006 öğretim yılında da tüm Türkiye’de uygulanmaya başlanmıştır.

Yeni Sosyal Bilgiler Programının, önceki programlarda vurgulanan Atatürkçülük, milli ve manevi değerlerin kazandırılması, demokratik değerlerin benimsenmesi vb. gibi bazı temel unsurların yanında, özellikle öğrencilerin bir takım zihinsel becerilerini ve duyuşsal özelliklerini geliştirmeye yönelik olarak geliştirildiği belirtilmektedir. 2004 programının, programda belirtilen temel vizyonu şöyledir (4):

*“Sosyal Bilgiler programının vizyonu, 21.yüzyılın çağdaş, Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp, sosyal ve kültürel bağlamda kullanan ve düzenleyen, eleştirel düşünen, doğru karar veren, yapıcı, sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin sosyal bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir.”*

*“Bilgi teknolojileri”, “iletişim çağı”, “bilgi erişimi”* gibi kavramların sıklıkla kullanıldığı son günlerde, eğitim sisteminin temel amacının öğrencilere mevcut bilgileri aktarmaktan çok bilgiye ulaşma becerilerini kazandırmak olduğu konusunda eğitimciler hem fikirdir. Bilgiye ulaşmak ise, üst düzey zihinsel becerilerle olur. Başka bir deyişle ezberden çok, kavrayarak öğrenme, bilgiyi kullanma ve karşılaşılan yeni durumlarla ilgili problemleri çözebilme, açıklama, sentez, genelleme yapabilme ve hipotezler geliştirme, kısaca bilimsel yöntem becerilerinin kullanılmasını gerektirir (5).

Beceri, *“uzmanlık, maharet, hüner ve bir şeyi yapmadaki ustalık”*, bir başka kaynağa göre de *“bir işi veya aktiviteyi iyi yapmayı sağlayan yetenek* olarak tanımlanmaktadır (6). Türk Dil Kurumu (2002) sözlüğünde ise beceri, *“elinden iş gelme durumu, bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği”* şeklinde tanımlanmaktadır (7).

Becerilerin gelişmesi, daha çok bilgi düzeyindeki öğrenmelere bağlıdır. Bir beceri birden çok bilginin birleşiminden oluşan yeni bir yapıdır ve bu bilgilerin kullanılmasını içerir. Tablo, grafik, harita okuma; tablo, grafik oluşturma; veri toplama ve verileri sınıflama; gözlem yapma; alışverişte para kullanma, kompozisyon yazma; çalışma planı yapma vb. durumlar beceriye örnektir. Bir becerinin başarıyla yapılabilmesi, birden fazla bilginin aynı anlamda kullanılmasını gerektirir (8).

Yeni programın temelinde yer alan yapılandırmacı model, öğrencinin eğitim sürecinde bazı temel becerileri edinerek, okul ve toplumsal yaşam içerisinde kendi ken-

dine yeter etkin bir birey haline gelmesini sağlamak için her disiplin alanının hizmet edeceği bazı temel beceriler belirlemiştir. “**Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçe’yi doğru, etkili ve güzel kullanım, empati**” gibi temel beceriler belirlenerek, her bir dersin bu becerilerin hangisine, ne kadar hizmet edeceği tanımlanmıştır. Program, Sosyal Bilgiler dersinde genel becerilerin yanı sıra Sosyal Bilgilere ait Gözlem, Mekânı Algılama, Zaman ve Kronolojiyi Algılama, Değişim ve Sürekliliği Algılama, Sosyal Katılım olmak üzere 5 beceriyi de öğrenciye kazandırmayı hedeflemektedir. Bu çalışmada, yukarıda ifade edilen becerilerden 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan 12 beceri üzerinde çalışıldı. Bu becerilerin sınıflara göre dağılımı şöyledir:

**6.sınıf becerileri;** Bilimsel genelleme yapma (Eleştirel düşünme), Harita okuma ve atlas kullanma (Mekânı algılama), Girişimcilik, Araştırma, Çıkarımda bulunma ( Eleştirel düşünme ), Sosyal katılım, Yaratıcılık.

**7.sınıf becerileri;** İletişim, Grafik hazırlama (Mekânı algılama), Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme (Değişim ve sürekliliği algılama), Tarihsel empati (Empati becerisi), Zaman ve kronolojiyi algılama, Problem çözme, Karar verme.

Bu beceriler, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetler olarak görülmekte ve aynı zamanda öğrencilerin programda yer alan konuları ve etkinlikleri daha kalıcı, aktif ve anlamlı öğrenmesine yardım eden unsurlar olarak düşünülmektedir. Programda ayrıca, her sınıf için öğrenme alanlarına göre “doğrudan verilecek beceri” başlığı altında beceriler belirlenmiştir (9).

Günümüzde, eğitim sistemlerinden düşünebilen bireyler yetiştirilmesi istenmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için de programda belirtilen temel becerilerin yanı sıra derse ait becerilerinin kazandırılması da önem kazanmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi ilköğretimde temel derslerden biridir ve bu ders ile öğrenciler için gerekli olan becerilerin büyük ölçüde kazandırılabilmesi düşünülebilir. Sosyal Bilgiler dersinin kendinden beklenen işlevi daha etkili bir biçimde yerine getirmesi için, Sosyal Bilgiler programının uygulayıcısı öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Alan taramasında yapılan çalışmaların bir kısmı (1,10,11,12) becerileri tek tek ya da grup olarak ele almakta, bazıları da (13,14,15 ) öğrencilerin bu becerileri kazanma düzeyini ölçmeyi hedeflemektedir. Yapılan çalışma tüm becerileri kapsamakta olup tüm becerilerin durumu ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu açıdan bu derse giren öğretmenlerin görüşleriyle Sosyal Bilgiler dersi programı ile bu becerileri hangi düzeyde kazandırabileceğinin bilinmesi gerekir. Böylelikle programın becerileri kazandırmadaki yeterliliği belirlenmeye çalışılacaktır. Bu çalışmanın, bu gerekliliğe cevap vereceği düşünülmektedir.

### **Araştırmanın Amacı**

Araştırmanın amacı, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında kademeli olarak uygulanmaya başlayan Sosyal Bilgiler dersinde “Sosyal Bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyinin öğretmen görüşlerine göre belirlenmesidir. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler dersinin; Eleştirel Düşünme, Yaratıcı Düşünme, İletişim, Araştırma, Problem Çözme, Karar Verme, Girişimcilik, Mekânı Algılama, Zaman ve Kronolojiyi Algılama, Değişim ve Sürekliliği Algılama, Sosyal Katılım, Empati becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri cinsiyet, mezun olunan alan, mesleki kıdem, en son bitirilen öğretim programı ve hizmet içi eğitim (programın tanıtımına yönelik) alıp almama değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?

## **2. Yöntem**

Sosyal Bilgiler dersinin programda belirtilen becerileri ne düzeyde kazandırdığına ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (1999), tarama modelini, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemek olarak tanımlamaktadır (16). Bu araştırmada veriler bu modele dayalı olarak ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uygulanan ankete vermiş oldukları yanıtlar doğrultusunda elde edilmiştir.

### **Araştırmanın Evreni ve Örneklemi**

Bu araştırmanın genel evrenini, Türkiye’deki Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evreni ise, Kırşehir il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden oluşmaktadır. Özel ilköğretim okulları araştırma kapsamına alınmamıştır. Kırşehir merkez ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin toplam sayısı 52’dir. Öğretmenlerin oluşturduğu çalışma evreninin çok büyük olmaması, ulaşmada güçlük bulunmaması ve daha güvenilir verilerin elde edilebileceği düşüncesiyle, araştırmada örneklem alınması yoluna gidilmeyerek, araştırma çalışma evrenini oluşturan tüm öğretmenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma evreni içinde yer alan okulların 2’sinde öğretmenlerin izinli ya da raporlu olmasından dolayı okulda olmayışı nedeniyle 2 Sosyal Bilgiler öğretmenine anket dağıtılamamıştır. Bu durumda çalışma evrenini belirleyen toplam öğretmen sayısı 50 olarak belirlenmiştir.

### **Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi**

Araştırmanın alt problemlerine yanıt bulmak ve gerekli verileri toplamak için veri toplama aracı olarak öğretmenlerin görüşlerini almaya yönelik olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Anketin geliştirilmesi sürecinde Sosyal Bil-

giler Öğretmen kılavuz kitabında ünite bölümlerinde yer verilen temel beceriler belirlenmiş olup elde edilen bilgilerin yanı sıra benzer nitelikteki veri toplama araçları incelenmiştir. Araştırma problemini çözmeye yardımcı hazır veri toplama araçlarının bulunmaması nedeniyle araştırmacı tarafından kuramsal alan yazın taramasına ve, Sosyal Bilgiler öğretmenleri görüşlerine dayalı bir taslak anket geliştirilmiştir. Anketin son şekli verilmeden önce hazırlanan ankette açıklamaların ve maddelerin anlaşılır olup olmadığı ve ölçmesi istenen özellikleri kapsayıp kapsamadığı konusunda uzman görüşleri alınmıştır. Uzmanlardan alınan dönütler doğrultusunda anket yeniden düzenlenerek ön denemeye hazır hale getirilmiştir. Hazırlanan anketin güvenilirlik çalışmaları sağlamak amacıyla anket, Kütahya il merkezinde çalışan 40 öğretmene uygulanarak bir ön-deneme yapılmıştır. Araştırmada 68 maddeden oluşan geçerliği ve güvenilirliği (Cronbach  $\alpha = 0,95$  ) sağlanmış anket kullanılmıştır.

Hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. Öğretmenlerin kişisel bilgilerini elde etmek amacıyla oluşturulan birinci bölümde cinsiyet, mezun olunan alan, mesleki kıdem, en son bitirilen öğretim programı ve hizmet içi eğitim (programın tanıtımına yönelik)alıp almama olmak üzere beş soru maddesi yer almaktadır. İkinci bölümde öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin becerileri kazandırma düzeyine ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. *Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, girişimcilik, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım, empati* olarak 12 ana beceri içinde yer alan alt beceriler belirlenmiştir. Bu bölümde *Eleştirel düşünme ile ilgili 8, yaratıcı düşünme ile ilgili 4, iletişim ile ilgili 7, araştırma ile ilgili 6, problem çözme ile ilgili 5, karar verme ile ilgili 8, girişimcilik ile ilgili 7, mekânı algılama ile ilgili 3, zaman ve kronolojiyi algılama ile ilgili 6, değişim ve sürekliliği algılama ile ilgili 5, sosyal katılım ile ilgili 7, empati ile ilgili 2* olmak üzere, toplam 68 alt beceri ifadesi belirlenmiştir.

### Verilerin Analizi

Sosyal Bilgiler dersinin becerileri kazandırma düzeyini belirlemek amacıyla öğretmenlerin yanıtları tek tek ele alınmıştır. Yapılan istatistiksel işlemler ile veriler araştırmanın amaçları doğrultusunda çözümlenmiştir. Ankette bulunan sorulara verilen yanıtların frekans, yüzde ve aritmetik ortalama dağılımları alınarak tablolar halinde sunulmuştur.

Bu araştırma;

1. Kırşehir il merkezinde görev yapan 50 Sosyal Bilgiler öğretmeniyle,
2. Sosyal Bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyinin öğretmen görüşlerine göre belirlemeye yönelik olarak toplam 68 madde ve verilerin toplanması amacıyla ölçme aracı olarak anket tekniğiyle sınırlandırılmıştır.

Veri toplama araçlarında kullanılan dörtlü derecelendirme ölçeğine uygun olarak,

elde edilen ortalama puanların derecelendirilmesi ve yorumlanmasında; 1,00-1,74 “hiç”, 1,75-2,49 “az”, 2,50-3,24 “kısmen”, 3,25-4,00 “çok” puan aralıkları temel alınmıştır.

### 3. Bulgular ve Yorumlar

#### Kişisel Bulgular

Araştırma grubunda bulunan öğretmenlere ait kişisel özellikler Tablo 1’de verilmiştir.

**Tablo 1. Katılımcıların Kişisel Özellikleri**

Özellik	Grup	Sayı	Yüzde
		f	%
Cinsiyet	Bay	31	62
	Bayan	19	38
<b>Toplam</b>		<b>50</b>	<b>100</b>
Mezun Olunan Alan	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	24	48
	Eğitim Fakültesi (Tarih-Coğrafya Öğrt.)	22	44
	Fen-Edebiyat (Tarih-Coğrafya )	3	6
	Diğer(Dil tarih-coğrafya)	1	2
<b>Toplam</b>		<b>50</b>	<b>100</b>
Mesleki Kıdem	0-5 yıl	21	42
	6-10 yıl	11	22
	11-15 yıl	12	24
	16-20 yıl	3	6
	21 ve üstü	3	6
<b>Toplam</b>		<b>50</b>	<b>100</b>
En Son Bitirilen Öğretim Programı	Lisans	48	96
	Lisansüstü	1	2
	Başka	1	2
<b>Toplam</b>		<b>50</b>	<b>100</b>
Hizmet içi Eğitim	Evet	26	52
	Hayır	24	48
<b>Toplam</b>		<b>50</b>	<b>100</b>

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin % 62’sini bay, % 38’ini ise bayan öğretmenler oluşturmaktadır. Mezun oldukları alanlar incelendiğinde, öğretmenlerin % 48’i Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, % 44’ü Eğitim Fakültesi (Tarih-Coğrafya Öğretmenliği), % 6’sı Fen-Edebiyat Fakültesi (Tarih-Coğrafya), % 2’si ise dil tarih-coğrafya mezunudur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yıl olarak mesleki kıdemlerine bakıldığında, % 42’si 0-5 yıl, % 22’si 6-10 yıl, % 24’ü 11-15 yıl, % 6’sı 16-20 yıl, % 6’sı 21 yıl ve üstü görev yapan öğretmenlerdir. Görüldüğü gibi çalışma evrenin yaklaşık olarak yarısı 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerden oluşmaktadır. En son bitirdikleri öğretim programına göre ise, öğretmenlerin % 96’sı lisans, % 2’si lisansüstü mezunu olup ve % 2’si de doktora programına devam etmektedir. Programın tanıtımı ile ilgili hizmet içi alma durumunda ise öğretmenlerin

% 52'si almış olup, % 48'i ise almamıştır.

### Anket Sorularına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde, verilerin tamamının frekans ve yüzde oranlarını ifade etmek makalenin sınırları açısından mümkün olmadığından sadece çok puan aralığına giren becerilerin frekans ve yüzdeleri ifade edilmiş olup yorumlar aritmetik ortalama üzerinden yapılmıştır.

**Tablo 2. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Eleştirel Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

1- Eleştirel Düşünme Becerileri İfadeleri		Kazandırma Düzeyi				$\bar{X}$
		Çok	Kısmen	Az	Hiç	
Olgu ve olaylarla ilgili sebep-sonuç ilişkisini belirleme	<i>f</i>	24	22	3	1	3,38
	%	48	44	6	2	
Genelleme yapma	<i>f</i>	19	23	8	-	3,22
	%	38	46	16	-	
Farklı bakış açılarını açıklama	<i>f</i>	16	21	10	3	3
	%	32	42	20	6	
Kararları sorgulama	<i>f</i>	12	19	18	1	2,84
	%	24	38	36	2	
Karşılaştırma yapma	<i>f</i>	15	21	12	2	2,98
	%	30	42	24	4	
İlgili ve ilgisiz bilgiyi ayırt etme	<i>f</i>	12	22	16	-	2,92
	%	24	44	32	-	
Kalıp yargıları fark etme	<i>f</i>	12	22	16	-	2,92
	%	24	44	32	-	
Akılcı çıkarımlar ve yorum yapma	<i>f</i>	15	21	13	1	3
	%	30	42	26	2	
N=50					<b>3,03</b>	

Tablo 2’de görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersinin “olgu ve olaylarla ilgili sebep sonuç ilişkisini belirleyebilme” becerisini kazandırma düzeyine öğretmenlerin % 48’i “çok”, % 44’ü “kısmen”, % 6’sı “az”, % 2’si “hiç”, yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması 3,38’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinin olgu ve olaylarla ilgili sebep sonuç ilişkisini belirleme becerisini “**çok**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir. Bu bulgu sosyal bilgiler dersi programının olgu ve olaylarla ilgili sebep sonuç ilişkisini belirleyebilme becerisini kazandırmada çok etkili olduğunu gösterir.

Tablo 2’deki aritmetik ortalamalara bakıldığında Sosyal bilgiler dersinin “genelleme yapma” becerisi 3,22; farklı bakış açılarını açıklama becerisi 3 ; “akılcı çıkarımlar ve yorum yapma” becerisi 3; “karşılaştırma yapma” becerisi 2,98; “ilgili ve ilgisiz bilgileri ayırt etme” becerisi 2,92; “kalıp yargıları fark etme” becerisi 2,92 ve “kararları sorgulama” becerisi 2,84’lük aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “**kısmen**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.



Sosyal bilgiler dersinin “eleştirel düşünebilme” becerilerini kazandırabilme düzeyine ilişkin olarak, öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 3,03’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerilerini “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo 3. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Yaratıcı Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

2-Yaratıcı Düşünme Becerileri İfadeleri		Çok	Kısmen	Az	Hiç	$\bar{X}$
Esnek ve orijinal olma (kendine özgü buluş ortaya koyma)	<i>f</i>	10	17	19	4	2,65
	%	20	34	38	8	
İmgeleme (zihinde değişik durumlar ve hayaller tasarlama)	<i>f</i>	10	21	15	4	2,74
	%	20	42	30	8	
Analiz, sentez, değerlendirme yapma (olayları ayrıntılara ayırma)	<i>f</i>	11	17	22	-	2,78
	%	22	34	44	-	
Sıra dışı bağlantılar kurma (ilginç sorular sorma)	<i>f</i>	9	18	16	7	2,58
	%	18	36	32	14	
N=50						<b>2,69</b>

Tablo 3 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “analiz, sentez, değerlendirme yapma” becerisi 2,78; “imgeleme” becerisi 2,74; “esnek ve orijinal olma” becerisi 2,66; “sıra dışı bağlantılar kurma” becerisi 2,58’lik aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “yaratıcı düşünme” becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin olarak öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2,69’dur. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinin yaratıcı düşünme becerilerini “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo 4. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin İletişim Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

3.İletişim Becerileri İfadeleri		Çok	Kısmen	Az	Hiç	$\bar{X}$
Dinleme	<i>f</i>	35	13	2	-	3,66
	%	70	26	4	-	
Sözlü ya da yazılı olarak kendini ifade etme	<i>f</i>	20	26	4	-	3,32
	%	40	52	8	-	
Tartışma	<i>f</i>	14	24	12	-	3,04
	%	28	48	24	-	
Açık fikirli olma	<i>f</i>	18	17	12	3	3
	%	36	34	24	6	
Başkalarının düşünce ve duygularını anlama	<i>f</i>	12	23	14	1	2,92
	%	24	46	28	2	
Farklılıklara saygı duyma	<i>f</i>	15	20	12	3	2,94
	%	30	40	24	6	
Görüşlerini gerekçelendirme	<i>f</i>	9	23	13	5	2,72
	%	18	46	26	10	

N=50

3,08

Tablo 4 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “dinleme” becerisi kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin %70’i “çok”, %26’sı “kısmen”, %4’ü “az”, cevabını vermişlerdir. Bu maddeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,66’dır. Sosyal bilgiler dersinin “sözlü ya da yazılı olarak kendini ifade etme” becerisini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin %40’ı “çok”, %52’si “kısmen”, %8’i “az”, cevabını vermişlerdir. Bu maddeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,32’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinin dinleme ve sözlü ya da yazılı olarak kendini ifade etme becerilerini “**çok**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Tablo 4 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “tartışma” becerisi 3,04; “açık fikirli olma” becerisi 3; “farklılıklara saygı duyma” becerisi 2,94; “başkalarının duygu ve düşüncelerini anlama” becerisi 2,92; “görüşlerini gerekçeleştirme” becerisi 2,72’lik aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “kısmen” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “iletişim” becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 3,08’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin iletişim becerilerini “**kısmen**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo 5. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Araştırma Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

4- Araştırma Becerileri İfadeleri					$\bar{X}$
	Çok	Kısmen	Az	Hiç	
Öğrencilerde üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi	$f$ 8	25	17	-	2,82
	% 16	50	34	-	
Değişik şekillerde basılmış materyalleri okuma (kitap, gazete, dergi...)	$f$ 10	29	11	-	2,98
	% 20	58	22	-	
Anlamı zenginleştirmek için edebî metinleri inceleme (tarihî roman, hikâye...)	$f$ 5	22	18	5	2,54
	% 10	44	36	10	
Kütüphane kullanma (bilgisayarda katalog tarama, kitap fiş kataloğu kullanma)	$f$ 7	17	24	2	2,58
	% 14	34	48	4	
Basılı ve görsel kaynaklardaki bilgilere ulaşma (gazete, dergi, televizyon, radyo, video...)	$f$ 11	24	13	2	2,88
	% 22	48	26	4	
Kullanılabilir biçimlerde bilgiyi planlama ve yazma (Konunun ana fikrini çıkarma, özet hazırlama, not alma, bilgiyi kaydetme, rapor yazma)	$f$ 9	19	20	2	2,77
	% 18	38	40	4	
N=50					<b>2,75</b>

Tablo 5 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “değişik şekilde basılmış materyalleri okuma” becerisi 2,98; “basılı ve görsel kaynaklardaki bilgilere ulaşma” becerisi 2,88; “öğrencilerde üst düzey düşünme” becerisi 2,82; “kullanılabilir biçimde bilgiyi planlama ve yazma” 2,70; “kütüphane kullanma” 2,58; “anlamı zenginleştirmek için edebî metinleri inceleme” 2,54’lük aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı

olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “kısmen” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “araştırma” becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2,75’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin araştırma becerilerini “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo 6. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Problem Çözme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

5- Problem Çözme Becerileri İfadeleri		Kazandırma Düzeyi				$\bar{X}$
		Çok	Kısmen	Az	Hiç	
Problemi tanımlama ve sınırlandırma	$f$ $\%$	10 20	19 38	20 40	1 2	2,76
Problemin çözümüne yönelik hipotezler ortaya atma	$f$ $\%$	5 10	16 32	28 56	1 2	2,50
Veri ve kaynak araştırması yapma	$f$ $\%$	5 10	28 56	17 34	-	2,76
Hipotezleri test etme	$f$ $\%$	5 10	15 30	24 48	6 12	2,38
Probleme yönelik bir çözüme varma	$f$ $\%$	7 14	13 26	26 52	4 8	2,46
N=50						<b>2,57</b>

Tablo 6 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “problemi tanımlama ve sınırlandırma” becerisi 2,76; “veri ve kaynak araştırması yapma” becerisi 2,76; “problemin çözümüne yönelik hipotezler ortaya atma” becerisi 2,50’lik aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “kısmen” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Tablo 6 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin; “probleme yönelik bir çözüme varma” becerisi 2,46; “hipotezleri test etme” becerisi 2,38’lik aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “az” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “problem çözme” becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2’57’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin problem çözme becerilerini “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo 7. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Karar Verme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

6- Karar Verme Becerileri İfadeleri					$\bar{X}$	
		Çok	Kısmen	Az		Hiç
Sorunun farkına varma	$f$ %	9 18	33 66	8 16	-	3,02
Sorunu tespit edebilme ve tanıma	$f$ %	7 14	31 62	10 20	2 4	2,86
Sorunun çözümü için hipotez ileri sürme	$f$ %	4 8	16 32	29 58	1 2	2,46
Sorunun çözümü için veri toplama, düzenleme ve değerlendirme	$f$ %	7 14	21 42	21 42	1 2	2,68
Hipotezi test etme	$f$ %	7 14	12 24	27 54	4 8	2,44
Çözüm yollarını öğrenme	$f$ %	6 12	25 50	14 28	5 10	2,64
Çözüm yollarından uygun olanına karar verip uygulamaya koyma	$f$ %	10 20	19 38	18 36	3 6	2,72
Çözümü değerlendirme	$f$ %	5 10	20 40	22 44	3 6	2,54
N=50						<b>2,67</b>

Tablo 7 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “sorunun farkına varma” becerisi 3,02; “sorunu tespit edebilme ve tanıma” becerisi 2,86; “çözüm yollarından uygun olanına karar verip uygun olanını uygulamaya koyma” becerisi 2,72; “sorunun çözümü için veri toplama, düzenleme ve değerlendirme” becerisi 2,68; “çözüm yollarını öğrenme” becerisi 2,64; “çözümü değerlendirme” becerisi 2,54’ lük aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “kısmen” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “sorunun çözümü için hipotezleri sürme” becerisi 2,46; “hipotezleri test etme” becerisi 2,44’ lük aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “az” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “karar verme” becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2’67’ dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin karar verme becerilerini “kısmen” kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo 8. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Girişimcilik Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

7- Girişimcilik Becerileri İfadeleri						$\bar{X}$
		Çok	Kısmen	Az	Hiç	
Meslekleri ve çevresindeki iş yerlerini tanıma	$f$	21	27	2	-	3,38
	%	42	54	4	-	
Çevresindeki tanınmış ve başarılı girişimcileri tanıma	$f$	9	30	10	1	2,94
	%	18	60	20	2	
Kişilerin ekonomi içinde, çalışan ve tüketici olarak oynadıkları rolleri keşfetme	$f$	9	23	18	-	2,82
	%	18	46	36	-	
Eğitimin kendi gelecekleri üzerindeki önemli rolünü anlama	$f$	14	25	9	2	3,02
	%	28	50	18	4	
Ekonominin temel kavramlarını edinme	$f$	4	23	21	2	2,58
	%	8	46	42	4	
Girişimciliğin karşı karşıya olduğu zorlukları anlama	$f$	5	19	25	1	2,56
	%	10	38	50	2	
Yenilikçi fikirler sunma ve ürünler tasarlayabilme	$f$	4	22	20	4	2,52
	%	8	44	40	8	
N=50						<b>2,83</b>

Tablo 8 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “meslekleri ve çevresindeki iş yerlerini tanıma” becerisini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin % 42’si “çok”, % 54’ü “kısmen”, % 4’ü “az” cevabını vermişlerdir. Bu maddeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,38’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin meslekleri ve çevresindeki iş yerlerini tanıma becerisini “**çok**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “eğitimin kendi gelecekleri üzerindeki önemli rolünü anlama” becerisi 3,02; “çevresindeki tanınmış ve başarılı girişimcileri tanıma” becerisi 2,94; “kişilerin ekonomi içinde, çalışan ve tüketici olarak oynadıkları rolleri keşfetme” becerisi 2,82; “ekonominin temel kavramlarını edinme” becerisi 2,58; girişimciliğin karşı karşıya olduğu zorlukları anlama” becerisi 2,56; “yenilikçi fikirler sunma ve ürünler tasarlayabilme” becerisi 2,52’lik aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “**kısmen**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “girişimcilik” becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalamasının aritmetik ortalaması 2,83’tür. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin problem çözme becerilerini “**kısmen**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo 9. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Mekanı Algılama Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

8- Mekanı Algılama Becerileri İfadeleri						$\bar{X}$
		Çok	Kısmen	Az	Hiç	
Harita, plan, kroki çizme ve yorumlama	$f$	14	27	9	-	3,10
	%	28	54	18	-	
Grafik, tablo, diyagram çizme ve yorumlama	$f$	9	30	11	-	2,96
	%	18	60	22	-	
Küre kullanma	$f$	20	24	6	-	3,28
	%	40	48	12	-	
N=50						<b>3,11</b>

Tablo 9 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “küre kullanma” becerisini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin %40’ı “çok”, %48’i “kısmen”, %12’si “az” cevabını vermişlerdir. Bu maddeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,28’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin küre kullanma becerisini “**çok**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “harita, plan, kroki çizme ve yorumlama” becerisi 3,10; “grafik, tablo, diyagram çizme ve yorumlama” becerisi 2,96’lık aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “**kısmen**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin mekânı algılama becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 3,11’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin mekânı algılama becerilerini “**kısmen**” kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo10. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

9- Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerileri İfadeleri						$\bar{X}$
		Çok	Kısmen	Az	Hiç	
Takvim bilgisi edinme	$f$	20	29	1	-	3,38
	%	40	58	2	-	
Zamanları ayırt etme (geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman)	$f$	23	22	3	2	3,32
	%	46	44	6	4	
Zaman ifadelerini doğru kullanma	$f$	22	20	8	-	3,28
	%	44	40	16	-	
Kronolojik sıralama yapma	$f$	17	20	13	-	3,08
	%	34	40	26	-	
Zaman şeridindeki veriyi yorumlama	$f$	18	20	9	3	3,06
	%	36	40	18	6	

Zaman şeridi oluşturma	$f$	17	12	18	3	2,86
	%	34	24	36	6	
N=50						<b>3,16</b>

Tablo 10 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “takvim bilgisi edinme” becerisini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin % 40’ı “çok”, % 58’i “kısmen”, % 2’si “az” cevabını vermişlerdir. Bu maddeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,38’dir. Sosyal bilgiler dersinin “zamanları ayırt etme” becerisini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin % 46’sı “çok”, % 44’ü “kısmen”, % 6’sı “az”, % 4’ü “hiç” cevabını vermişlerdir. Bu maddeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,32’dir. Sosyal bilgiler dersinin “zaman ifadelerini doğru kullanma” becerisini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin % 44’ü “çok” % 40’ı “kısmen”, % 16’sı “az” cevabını vermişlerdir. Bu maddeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,28’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “**çok**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “kronolojik sıralama yapma” becerisi 3,08; “zaman şeridindeki veriyi yorumlama” becerisi 3,08; “zaman şeridi oluşturma” becerisi 2,86’lık aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “**kısmen**” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 3,16’dır. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerilerini “**kısmen**” kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo 11. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

10- Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerileri İfadeleri	$f$	Çok	Kısmen	Az	Hiç	$\bar{X}$
Olayların benzer ve farklı yanlarını bulma	$f$	15	27	8	-	3,14
	%	30	54	16	-	
Zamanla oluşan süreklilik ve değişimi algılama	$f$	14	22	14	-	3
	%	28	44	28	-	
Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme	$f$	11	23	11	5	2,80
	%	22	46	22	10	
Geçmişteki problemleri ve nedenlerini tanıma	$f$	10	27	13	-	2,94
	%	20	54	26	-	
Tarihsel bir problemin çözümüne alternatif çözümler bulma	$f$	5	20	22	3	2,54
	%	10	40	44	6	
N=50						<b>2,88</b>

Tablo 11 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “olayların benzer ve farklı yanlarını bulma” becerisi 3,14; “zamanla oluşan süreklilik ve değişimi algılama” becerisi 3; “geçmişteki problemleri ve nedenlerini tanıma” becerisi 2,94; “tarihsel olgula-

rı ve yorumları ayırt etme” becerisi 2,80; “tarihsel bir problemin çözümüne alternatif çözümler bulma” becerisi 2,54’lük aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “değişim ve sürekliliği algılama” becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2,88’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin değişim ve sürekliliği algılama becerilerini “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo12. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Eleştirel Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

11- Sosyal Katılım Becerileri İfadeleri		Çok	Kısmen	Az	Hiç	$\bar{X}$
Kendini tanıyabilme, bireysel hedeflerini belirleyebilme, yeteneklerini geliştirebilme, bunları kendisinin ve toplumun yararına kullanabilme	<i>f</i>	10	24	15	1	2,86
	%	20	48	30	2	
Kendine ve çevresindekilere güven duyabilme	<i>f</i>	10	33	7	-	3,06
	%	20	66	14	-	
Bireysel farklılıklara saygılı olabilme; farklı görüş, düşünce, inanç, anlayış ve kültürel değerleri hoşgörü ile karşılayabilme	<i>f</i>	12	25	11	2	2,94
	%	24	50	22	4	
Farklı grup ve durumların dinamiklerine uyma	<i>f</i>	7	25	18	-	2,78
	%	14	50	36	-	
Sosyal katılımın gerekli olduğu durumları belirleme	<i>f</i>	10	34	6	-	3,08
	%	20	68	12	-	
Aldığı görevi istekle yapabilme, sorumluluk alabilme	<i>f</i>	13	26	8	3	2,98
	%	26	52	16	6	
Grupça yapılan görevleri tamamlamak için istekle çalışabilme ve gruba karşı sorumluluk duyabilme gibi tutum, davranış ve becerilerin kazandırılması	<i>f</i>	11	28	11	-	3
	%	22	56	22	-	
N=50						<b>2,95</b>

Tablo 12 incelendiğinde Sosyal bilgiler dersinin “sosyal katılımın gerekli olduğu durumları belirleme” becerisi 3,08; “kendine ve çevresindekilere güven duyabilme” becerisi 3,06; “grupça yapılan görevleri tamamlamak için istekle çalışabilme ve gruba karşı sorumluluk duyabilme gibi tutum, davranış ve becerilerin kazandırılması” becerisi 3,00; “aldığı görevi istekle yapabilme, sorumluluk alabilme” becerisi 2,98; “bireysel farklılıklara saygılı olabilme; farklı görüş, düşünce, inanç, anlayış ve kültürel değerleri hoşgörü ile karşılayabilme” becerisi 2,94; “kendini tanıyabilme, bireysel hedeflerini belirleyebilme, yeteneklerini geliştirebilme, bunları kendisinin ve toplumun yararına kullanabilme” becerisi 2,86; “farklı grup ve durumların dinamiklerine uyma” becerisi 2,78’lik aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı ola-



rak öğretmenlerin, programın bu becerileri “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “sosyal katılım” becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2,95’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin sosyal katılım becerilerini “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

**Tablo 13. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinin Empati Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar**

12- Empati Becerileri İfadeleri		Çok	Kısmen	Az	Hiç	$\bar{X}$
Kendisini karşısındaki yerine koyma	<i>f</i>	10	22	18	-	2,84
	%	20	44	36	-	
Olaylara karşısındaki bakış açısıyla bakma	<i>f</i>	11	18	19	2	2,76
	%	22	36	38	4	
N=50						2,80

Tablo 13’e bakıldığında Sosyal bilgiler dersinin “kendisini karşısındaki yerine koyma” becerisi 2,84; “olaylara karşısındaki bakış açısıyla bakma” becerisi 2,76’lık aritmetik ortalamaya sahiptir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin, programın bu becerileri “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin “empati” becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2,80’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin empati becerilerini “*kısmen*” kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

### **Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Anlamlılıklarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar**

Alt boyutlar(cinsiyet, hizmet içi-egitim) düzeyinde yapılan karşılaştırmalar t-testi analizi ve ANOVA ile gerçekleştirilmiştir. Makalenin sınırları açısından, sadece anlamlı farklılıkları görülenler tablolarda verilmiştir.Cinsiyet, mezun olunan alan, mesleki kıdem ve en son bitirilen öğretim programı ile öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Hizmet içi eğitim durumu ile öğretmen görüşleri arasında anlamlı farklılığa sahip olan beceriler Tablo 14’te verilmiştir.

**Tablo 14. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinin Programda Belirtilen Becerileri Kazandırma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar ile Hizmet İçi Eğitim Alıp-Almama Arasındaki İlişisini Gösteren t-testi Sonuçları**

BECERİLER	Hizmet İçi Eğitim	N	$\bar{X}$	s	sd	t	p																																												
Eleştirel Düşünme Becerileri	Evet	26	3,21	,44096	48	2,671	,010																																												
	Hayır	24	2,88	,56945				Yaratıcı Düşünme Becerileri	Evet	26	2,98	,55643	48	3,369	,001	Hayır	24	2,37	,71094	İletişim Becerileri	Evet	26	3,26	,46894	48	2,481	,017	Hayır	24	2,89	,58562	Girişimcilik Becerileri	Evet	26	2,96	,48916	48	2,093	,042	Hayır	24	2,69	,42056	Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerilerini	Evet	26	3,05	,61072	48	2,130	,038
Yaratıcı Düşünme Becerileri	Evet	26	2,98	,55643	48	3,369	,001																																												
	Hayır	24	2,37	,71094				İletişim Becerileri	Evet	26	3,26	,46894	48	2,481	,017	Hayır	24	2,89	,58562	Girişimcilik Becerileri	Evet	26	2,96	,48916	48	2,093	,042	Hayır	24	2,69	,42056	Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerilerini	Evet	26	3,05	,61072	48	2,130	,038	Hayır	24	2,70	,55950								
İletişim Becerileri	Evet	26	3,26	,46894	48	2,481	,017																																												
	Hayır	24	2,89	,58562				Girişimcilik Becerileri	Evet	26	2,96	,48916	48	2,093	,042	Hayır	24	2,69	,42056	Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerilerini	Evet	26	3,05	,61072	48	2,130	,038	Hayır	24	2,70	,55950																				
Girişimcilik Becerileri	Evet	26	2,96	,48916	48	2,093	,042																																												
	Hayır	24	2,69	,42056				Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerilerini	Evet	26	3,05	,61072	48	2,130	,038	Hayır	24	2,70	,55950																																
Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerilerini	Evet	26	3,05	,61072	48	2,130	,038																																												
	Hayır	24	2,70	,55950																																															

Tablo 14'e baktığımızda eleştirel düşünme ,yaratıcı düşünme, iletişim, girişimcilik ile değişim ve sürekliliği algılama becerilerinde  $p < .05$  düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Aritmetik ortalamalara bakıldığında bu farklılığın hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin lehine olduğu görülmektedir.

#### 4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Sosyal Bilgiler dersinin programda belirtilen becerileri ne düzeyde kazandırdığına ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu model çerçevesinde, ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin konu ile ilgili görüş ve önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma evrenini, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Kırşehir il merkezinde görev yapan 50 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, 2 bölümden oluşan "Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri Anket Formu" kullanılmıştır.

Araştırma verilerinin çözümlenmesi aşamasında, öğretmenlerin görüşleri frekans, yüzde ve aritmetik ortalamalar ile ortaya konulmuştur. Yapılan istatistiksel çözümler sonucunda bulgular elde edilmiş ve yorumlar yapılmıştır. Bu bulgu ve yorum-

lara dayalı olarak aşağıdaki sonuçlar ortaya konmuş ve bu sonuçlar doğrultusunda ilgililere katkı sağlayacağı düşünülen öneriler geliştirilmiştir.

### Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler dersinin **“eleştirel düşünme”** becerilerini kazandırabilme düzeyine ilişkin olarak, öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 3,03’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğretmenler sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerilerini “kısmen” kazandırdığı görüşündedirler. Buna karşın öğretmenler, eleştirel düşünme becerisi ifadelerinden “olgu ve olaylarla ilgili sebep sonuç ilişkisini belirleyebilme” becerisini kazandırmada programın **çok** etkili olduğu görüşündedirler. Bu alanda yapılan çalışmalarda da (1;12) benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler dersinin **“yaratıcı düşünme”** becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin olarak öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2,69’dur. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenler, sosyal bilgiler dersinin yaratıcı düşünme becerilerini **“kısmen”** kazandırdığı görüşündedirler. Bu alanda yapılan diğer benzer çalışmalarda da (1;12) benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına (17) göre; yeni sosyal bilgiler programı ve ders kitapları yaratıcı düşüncenin gelişmesini sağlayacak niteliktedir. Ancak programda yaratıcı düşünme becerisinin öğrencilere nasıl kazandırılacağı hakkında yeterince bilgi ve etkinliklere yer verilmemektedir.

Sosyal bilgiler dersinin **“iletişim”** becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 3,08’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin iletişim becerilerini **“kısmen”** kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir. Buna karşılık öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinin iletişim becerilerinden “dinleme ve sözlü ya da yazılı olarak kendini ifade etme” becerilerini **“çok”** kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin **“araştırma”** becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2,75’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin araştırma becerilerini **“kısmen”** kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin **“problem çözme”** becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2’57’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin problem çözme becerilerini **“kısmen”** kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin **“karar verme”** becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2’67’dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin karar verme becerilerini **“kısmen”** kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir. Bu alanda yapılan diğer benzer çalışmalarda da (1) benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler dersinin **“girişimcilik”** becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin

öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalamasının aritmetik ortalaması 2,83'tür. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin problem çözme becerilerini "**kısmen**" kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir. Buna karşılık, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin girişimcilik becerilerinden "meslekleri ve çevresindeki iş yerlerini tanıma" becerisini "**çok**" kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin "**mekânı algılama**" becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 3,11'dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin mekânı algılama becerilerini "**kısmen**" kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir. Buna karşılık, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin küre kullanma becerisini "**çok**" kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin "**zaman ve kronolojiyi algılama**" becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 3,16'dır. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerilerini "**kısmen**" kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir. Buna karşılık, Sosyal bilgiler dersinin zaman ve kronolojiyi algılama becerilerinden takvim bilgisi edinme, zamanları ayırt etme, zaman ifadelerini doğru kullanma becerilerini "**çok**" kazandırdığı görüşünde oldukları söylenebilir. Araştırma sonuçlarına göre(17); yeni Sosyal Bilgiler Ders programının öğrencilere zamanı etkili kullanma alışkanlığı kazandırdığı belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler dersinin "**değişim ve sürekliliği algılama**" becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2,88'dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin değişim ve sürekliliği algılama becerilerini "**kısmen**" kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin "**sosyal katılım**" becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2,95'dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin sosyal katılım becerilerini "**kısmen**" kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinin "**empati**" becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmenlerin verdikleri cevapların tümünün aritmetik ortalaması 2,80'dir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin empati becerilerini "**kısmen**" kazandırdığı görüşünde oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

Tablo 14'e baktığımızda eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, girişimcilik ile değişim ve sürekliliği algılama becerilerinde  $p < .05$  düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Aritmetik ortalamalara bakıldığında bu farklılığın hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin lehine olduğu görülmektedir. Programdaki bu becerilerin öğretmenler tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için programın tanıtımına yönelik olarak

hizmet içi eğitim seminerleri daha sıklıkla kısa süreli yapılabilir.

### **Öneriler**

Araştırmaya katılan öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin, programda belirtilen becerileri genel olarak kısmen kazandırdığı görüşündedirler. Programda yer alan becerileri etkinliklerini kazandırmada öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Dolayısıyla bu eğitimi verecek öğretmenlerin becerileri kazanabilmeleri ve eğitimi verebilmeleri için, hizmet içi eğitim kursları ya da eğitim seminerleri düzenlenmelidir.

Becerilerin kazandırılmasında sadece program yeterli değildir. Programın işler hale gelmesinde öğretmen kadar velinin de rolü büyüktür. Bu sebeple okul-veli işbirliğinin sağlanması ve velilerin sosyal bilgiler programında yer alan beceriler hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Programda yer alan becerilerin öğrencilere nasıl kazandırılacağı hakkında bilgi ve etkinliklere öğretmen kılavuz kitabında daha fazla yer verilmelidir.

Programda yer verilen becerilerin öğrenciler tarafından hangi düzeyde kazandıklarına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Programda yer alan becerilerden kısmen ya da az düzeyde olduğu düşünülen becerilerin çok düzeyde kazanımına yönelik olarak programda iyileştirmeler yapılabilir.

Bu becerilerin kazandırılması için öğretmenler tarafından yapılan etkinlik ve bunların kazandırılması sırasında karşılaşılan sorunlara yönelik çalışmalar yapılabilir.

## **5. Kaynaklar**

1. Özdemir,D.,Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir:2006
2. Seferoğlu, S.S. ve Akbıyık, C. Eleştirel Düşünme ve Öğretimi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. (36)193-200.Ankara: 2006
3. Tay, B ve Öcal,A. Sosyal Bilgiler Öğretimi.Pegem-Net Akademi. Ankara:2008
4. MEB, İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5.sınıflar).Tatlim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi Ankara:2005.
5. Üstünlüoğlu, E. Üst Düzey Düşünme Becerilerini Geliştirmede Bilişsel Soruların Rolü. Çağdaş Eğitim, 31(331)17-24:2006.
6. Hotaman, D.,Yeni İlköğretim Programının Kazandırmayı Öngördüğü Temel Becerilerin Öğretmen, Veli ve Öğrenci Algıları Doğrultusunda Değerlendirilmesi Marmara Üniversitesi,Yayınlanmamış Doktora Tezi,İstanbul: 2008.
7. Türk Dil Kurumu . Türk Dil Kurumu güncel sözlük. Ankara: 2002
8. Tan, M., Temiz, K. Fen Öğretiminde Bilimsel Süreç Becerilerinin Yeri ve Önemi. Pamuk-

- kale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1,(13), 89-100.Denizli:2003
9. Safran,M (2009).Sosyal Bilgiler Öğretimi.Pegem-Net Akademi. Ankara:2009
  - 10.Yağcı, R., Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eleştirel Düşünme: İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde,
  - 11.Öğretmenlerin Eleştirel Düşünme Becerilerini Geliştirmek İçin Uyguladıkları Etkinlerin Değerlendirilmesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana:2005
  - 12.Akar,C. İlköğretim Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme Becerileri,Gazi Üniversitesi,Yayımlanmamış Doktora Tezi,Ankara:2007
  - 13.Baykara,N. Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Afyon Kocatepe Üniversitesi,İlköğretim AnaBilim Dalı, Afyonkarahisar:2006.
  14. Hazır A, Türkmen, L,. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Bilimsel Süreç Beceri Düzeyleri, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 26, Sayfa 81 -96,Konya: 2008
  - 15.Kıdır,K., Sosyal Bilgileri Dersinde 7. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenme Beceri Düzeyleri,Marmara Üniversitesi, İstanbul:2006
  - 16.Öcal,A.,İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde 6. Sınıf Öğrencilerinin Mekansal Biliş Becerilerinin İncelenmesi,Gazi Üniversitesi,Yayımlanmamış Doktora Tezi,Ankara:2007
  17. Karasar, N. Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yay,Ankara: 1999
  18. Gömleksiz, M.,N., ve Kan, A, Ü. Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Araştırma, İletişim ve Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma Becerilerini Kazandırmadaki Etkililik Düzeyine İlişkin Öğrenci Görüşleri (Diyarbakır ili örneği) Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 17 (2),135-162, ELAZIĞ:2007